

Gyorsreakció Dusek Tamás felvetéseire

Az alább megfogalmazott bekezdésekből az derülhet ki, hogy nem értek egyet Dusek Tamás nézeteivel, az általa képviselt szemlélettel, de ez nem így van. Győri ismeretségünk óta növekvő elismeréssel figyelem az a szisztematikus munkát, amit Dusek Tamás a területi modellezés körüli elméleti és módszertani zűrzavar, a kapott eredmények helyes interpretálhatósága terén kifejtett és kifejt. Dusek Tamás a hazai regionalisták közül e területen talán a legmesszebb jutott. A gazdaságföldrajz művelőjeként nem kívánok versengeni vele e területen, nézőpontom eltérő. A modelleket soha nem önmagukért, hanem minden esetben egy nagyobb cél érdekében használom, s a kapott eredményeket is ebben a tágabb keretrendszerben interpretálom és hasznosítom.

A vitát kiváltó cikk kapcsán az első vitapont, amit az opponens megjegyyez, hogy a modellek egyikében sem látható, hogy a valós térfolyamatokra – Dusek Tamás megfogalmazásában „tényleges tapasztalati áramlások”-ra – vonatkozó adatokra nem teszek utalást a cikkben, az elérés vagy elérhetetlenség lehetőségét nem említem meg. A vita-iratban korrekt módon megemlíti, hogy a gazdasági áramlási rendszerek a legkevésbé szoríthatók be lokális, térségi (ez esetben vonzástérségi), regionális, nemzeti keretekbe, hiszen a térfolyamatok alapvetően a globális lépték mentén szerveződnek. (Vessünk csak egy pillantást a hazai export-import országok szerinti megoszlására!)

A népességszámon alapuló modell esetében ilyen áramlási adattömeget – megközelítő pontossággal – a tízévente lebonyolított népszámlálások adataiból lehet kinyerni, ez a recens folyamatokról várhatóan 2012–2013 folyamán válik elérhetővé. Sajnálatos módon a 2001-es census időben már távol van ahhoz, hogy az általa sugallt térbeli áramlásokat egy az egyben érvényesnek tekinthessük a 2000-es évtized végi állapotokra is. A modellekhez kapcsolódóan Dusek Tamás kifogásolja a Budapest környéki centrumok negligálását, s lándzsát tör önálló térszervező erejük mellett. Én a RePUS (*Regional Polycentric Urban Systems* – Regionális policentrikus városrendszerek, 2008) -jelentés Magyarországra vonatkozó megállapításával értek egyet, amely a főváros környékének ingázási adataiból (LLS – *local labour system* – lokális munkaerőpiacok) arra a következtetésre jut, hogy ez a tér egy központ által dominált, de a policentrikus fejlődés irányába mutat jegyeket. (A témáról a Falu–Város–Régió 2008/3. száma is értekezett.) E megállapítást mindhárom modellkísérlet visszaigazolta. A népességszám mint súly használata egyébként bevett módszer, elsősorban a szolgáltatások térszerkezete mutat ezzel érdemi korrelációt. A centrumok körének meghatározásakor korábbi vonzaskörzeti vizsgálatok tapasztalataira támaszkodva, de természetesen – ahogy ezt a cikkben is jeleztem – önkényesen húztam meg a határvonalat.

A második modell esetében is önkényesnek tekinthető például a kitevő megválasztása, s részben a centrumok körének kijelölése. Utóbbi csak annyiban, hogy a gazdaság lokális teljesítményét jelző indikátor (nevezetesen a kettős könyvelésű vállalkozások éves

nettó árbevétele) kapcsán a határ meghúzását a centrumok listájában mutatkozó szakadás (ugrópont) jelzi. A korábbi – 2003-as – vizsgálatkor a természetes szakadás máshol jelentkezett, így azzal összevetve a centrumok száma és köre is részlegesen eltérő (elsősorban az „alsóbb” régiókban).

A harmadik modell esetében viszont elsősorban Nagy Erika korábbi terepi eredményeire építkeztem, bár ezt valóban nem jeleztem külön. 2001 óta több léptékben és mintaterületen elemezte az ágazat térfolyamatait, így van valós alapja a modell parametrizálásának.

Az elvi vonzásterület határát lehet szubjektív módon befolyásolni a gravitációs kitevő számunkra szimpatikus nagyságának módosításával, s akár indokolhatjuk is szakmainak látszó érvekkel, a lényeg a szubjektivitáson van. Véleményem szerint az általam választott futtatás, különösen a domináns és intenzív vonzáskörzetek sematikus ábrái (2., 4., 6. ábrák) esetében kifejezetten jól adják vissza azt a tapasztalati tényét, amelyet közgazdászok, regionalisták, gazdasági földrajzzal, tágabban térfolyamatokkal foglalkozó oktatók-kutatók számos alkalommal leírtak az elmúlt évtizedek (lassan egy évszázad) folyamán: az ország térszerkezete egyközpontú, Budapest által dominált.

E modellszámításokkal nem az volt az elsődleges cél, hogy kijelöljem az ország egyetlen lehetséges térstruktúráját, akár egy adott időmetszetben is. Az eltérő módszertant használó modellszámítások (többváltozós klaszterezés, kereszttáblás módszer, területi autokorreláció, gravitációs modell, közútiforgalom-számláláson alapuló lehatárolások) egy nagyobb kutatásba illeszkedve arra kérdésre keresték a választ, hogy léteznek-e, kimutathatók-e Magyarországon városrégiók/várostérségek? Ezek közül vannak-e olyanok, ahol a térszervező funkciók hatása átnyúlhat az országhatárokon?

Bár az eltérő módszerek részben eltérő eredményeket produkáltak, az biztosan kijelenthető, hogy ilyen városok léteznek, s hatásuk az országhatáron túl is megjelenik. E tézis igazolása kizárólag terepi felmerésekkel volt lehetséges, amelyek során választ kaptam hét kiválasztott centrum esetében a térfolyamatok rendszerváltozás utáni fejlődésére, a domináns hatások tartalmára, a kulcsszereplők kilétére (*agency*) úgy a magyar, mint a határon túli területeknél. Dusek Tamás utolsó bekezdésében jelzett kifogása akkor állna meg, ha csak és kizárólag e számításra alapozhattam volna megállapításaimat. Ez – szerencsére – nincs így. A határkutatás említése pontosan a tágabb kontextus, valamint az eredmények interpretációs kerete miatt volt fontos és elengedhetetlen esetben.